

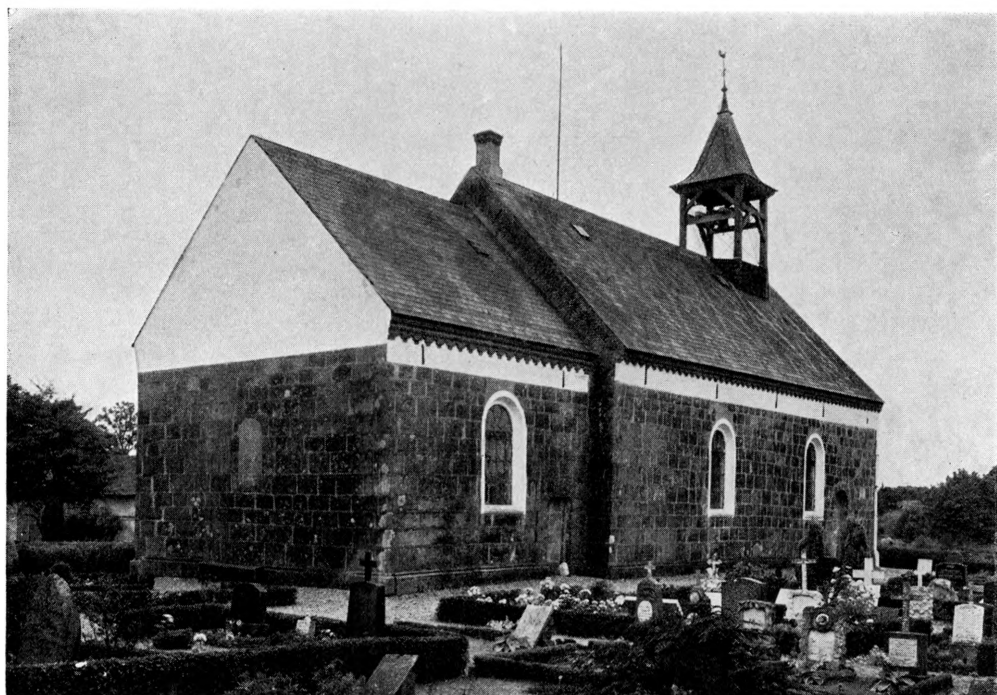

Fig. 1. Øster-Lindet. Ydre, set fra nordøst.

E. M. 1952

ØSTER-LINDET KIRKE

FRØS HERRED

Kirken, der i »Ribe Oldemoder« ansættes til en afgift på fire sk. engelsk (jfr. Nustrup p. 642), lå i middelalderen under kantoriet i Ribe. I alt fald på Valdemar II.s tid hørte sognet til Gram herred (ligesom Gram og Endrup), da det i jordebogen¹ hedder, at Møjbøl i Øster-Lindet sogn lå til Gram herred, men på »Ribe Oldemoder«s tid var Øster-Lindet kommet til Frøs herred. Kirken skal på et tidspunkt have været anneks til Fole², på et andet til Nustrup³.

Om patronatsforholdene vides intet, før kirken ved reformationen kom under landsherren, først hertugen, siden, ved Hans den ældres død 1580, kongen. Ved genforeningen 1920 vendte kirken tilbage til sit gamle stift.

Om kirken går det almindelige *vandresagn*⁴ om en kæmpe, der slyngede sten efter den for at forstyrre byggearbejdet, »men den faldt på Marken«.

†*Hillund kirke* (jfr. Sønderjyske Stednavne II, 505). Vest for Øster-Lindet, »næsten paa Grendsen af Wester-Linnet Mark, som hører til Gramm Sogn« fandtes ifølge præsteindberetningen 1809 (NM) »*Rudera af en kirke*, hvis navn skal have været Hildling eller Hildling Kirke. Stedet, hvor den skal have staaet, findes ophøjet over den omliggende Mark, der er flak, ligesom Grunden ogsaa der findes opfyldt med Bygningssten. Man vil og vide, hvorvidt kirkegaarden har strakt sig til Øster for Kirken, men ej er der Steen, som kan have været til dens Indhegning. Og da Kirkegaardens Grund endnu ligger i Hede, er intet Spor fundet til Gravsteder i samme«. Da denne formodede kirke ikke

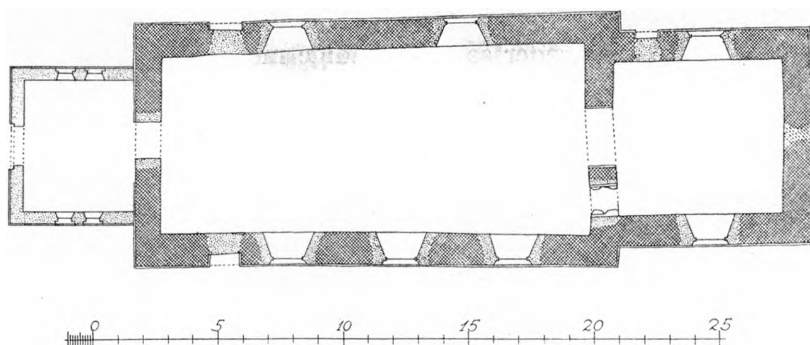

Fig. 2. Øster-Lindet. Plan. 1:300. Målt af El. M. 1952.

findes nævnt i »Ribe Oldemoder«, måtte den være nedrevet før o. 1340; men den ovenanførte beretning synes ikke tilstrækkelig til at antage tilstedeværelsen af en kirke, så meget mere som Danske Atlas (VII, 171) blot omtaler de nævnte rudera således: »Her [i sognet] ere hist og her endeel Høye: Een paa Østerlinnet-Hede, kaldet Holundskirke, men intet vides meer end Navnet«.

Kirken ligger sydligt i sogn og by. Kirkegården, der er udvidet i vest og øst, hegnes af omsatte kampestensdiger; da sognefogedens gård vest for kirken brændte 1772, inddrog man et stykke her, og det samme skete i øst 1872 ved nedrivning af det gamle skolehus, som delvis lå på kirkegården (ang. skolen se p. 692). 1862—64 blev der på kirkegården plantet popler, som 1888 afløstes af de nuværende elme (Chronik). Der er fire indgange, alle fra midten af 1800'erne med banede stenpiller og støbejernslåger⁵, en køreport og fodgængerlåde i øst med årstallet 1850 i støbejernskors på stenpillerne og en låge til hver af de andre sider. 1724 omtaler regnskaberne begge kirkeporte, den ene at reparere, den anden at opsætte påny af 700 sten, fire år senere lavedes en ny kirkeport (trælåde?), og 1755 fik den østre kirkestette en ny låge. 1856 blev brudepladsen, pladsen foran kirkens østende (Chronik) planeret⁶.

1723 blev der udbetalt smedeløn for tre *†riste*, og 1766 solgtes to gamle *riste*⁶.

Kirken består af romansk kor og skib samt et våbenhus i vest fra 1858; på skibets vestende er der en tagrytter (som klokkestol); et våbenhus foran skibets syddør blev nedrevet 1858. Kirken har nogen afvigelse til syd.

Den romanske *granitkvaderbygning* har den på egnen almindelige sokkel med forenklet attisk profil (sml. p. 257, fig. 23—24 og 34—35); også her er der mange variationer, snart er formen næsten attisk, snart karnisagtig, og udførelsen synes at blive ringere, jo længere man kommer mod vest; under koret sidder en del meget friskt udseende sten, der sikkert må stamme fra en restaurering i forrige århundrede. Sokkelprofilet er forkrøbbet ved alle døre, men noget forhugget ved den søndre, da den 1858 blev tilmuret med kvadre, en tilmuring, der fjernedes 1952. Alle mure er stærkt omsatte og oprindelig fugebehandling derfor ikke bevaret; skibets romanske murhøjde er ca. 5 m. De tre

oprindelige døre, en præstedør i korets nordmur og skibets to døre, er tilmurede, således at de fremtræder som udvendige nicher, den første er rektantet med falsede karme, de to andre har rektantet lysning under et glat, uregelmæssigt hugget, halvrundt tympanon, som udvendig sidder under et tilsvarende uregelmæssigt kilestensstik. Døranslagene i syddøren (fig. 12) er hugget bort før tilmuringen 1858; præstedørens højde over soklen er 160 cm, de to andres lidt større. Kun eet vindue, korets tilmurede østre, er i behold; det har monolitsålbænk og -overligger, en bredde på ca. 70 cm, en højde på 130 cm og er hævet 192 cm over soklen. En anden monolitoverligger, hvis buebredde kun er 52 cm, sad i syddørens tilmuring. I en kvader på korets sydside er der et spidsovalt stenhuggerfelt. De indvendige mure er af rå kamp; den smalle triumfbue (jfr. fig. 4) har sokkel svarende til ydermurenes, 25—27 cm høj, kragbånd med nedre skråkant og stik af kilesten. Alle taggavle er delvis bevarede, men afgnavede i 1887, da kor og skib fik nye tagværker med trimpel og en lavere rejsning end hidtil (Chronik)⁷.

Tilføjelser og ændringer. Den lille, firsidede *tagrytter* over skibets vestende har blytækt pyramidespir; tagrytteren, hvori klokken er ophængt, eksisterede tilsyneladende ikke i begyndelsen af 1700'rne, thi det siges udtrykkeligt i undersøgelseskommisionens beretning 1711, at kirken er kullet (rtk.). Opførelsen kan med ret stor sikkerhed henlægges til 1730, da en blytækker fik betaling for at bese, »hvad der skulde anvendes til tårnet«; samme år blev der købt tømmer for 95 mk. og bly for ca. 150, hvorefter blytækkeren og en arbejdsmand arbejdede i mindst 14 dage; under 1731 er der en indtægt på 4 mk. for solgt træ fra »kloketornet«, overskydende materiale eller træ fra den tidligere klokkeophængning, og 1732⁶ noteres blytagsreparationer på »taarnet«⁸.

Natten mellem 18. og 19. april 1772, da sognefogedens gård brændte, blev spiret så stærkt beskadiget, at det måtte repareres for 198 mk.⁹, men allerede 1792 var det atter brøstfældigt; 1858 istandsattes spiret påny⁶, og 1887 skal det være blevet helt fornyet sammen med skibets tagværk (Chronik).

Våbenhuset (jfr. fig. 3) ved skibets vestende er opført i 1858 med romanserende blændingsgavl (arkitekt Holm, bygmester P. Møller, Øster-Hjerting)⁶. Et teglhængt *†våbenhus* foran syddøren, nedrevet 1858, nævnes første gang i undersøgelseskommisionens beretning (rtk.), anden gang 1727—28, da det indrettedes til *skole*; men allerede 1748—49 opførtes der et fem fags skolehus på kirkegårdens østre del⁶ (sml. p. 691).

I alt fald før 1631 er triumfmuren blevet gennembrudt med en fladbuget åbning (jfr. fig. 4) med opgang til prædikestolen (jfr. p. 699).

Kirken blev hovedrestaureret i anden fjerdedel af 1700'rne, vinduerne fornyedes, ligeså det gamle loft af fyrrefjæle og gulvet af mursten. 1823—24 blev der lagt nyt underloft⁶. I kirkens Chronik (p. 51) hedder det: kirkens gulv

E. M. 1952

Fig. 3. Øster-Lindet. Ydre, set fra sydvest.

V. M. 1952

Fig. 4. Øster-Lindet. Indre, set mod vest.

har siden 1838 været lagt med fliser i midtgangen [ottekantede gule, firkantede sorte]; i gammel tid var det marksten (Feldsteine), senere store, røde teglsten, der endnu ligger under det nuværende, 1881 undermurede bræddegulv.

1842—43 indsattes nogle nye trævinduer, og disse afløstes 1865—66 af syv jernvinduer⁶, formentlig de nuværende; endelig gennemførtes 1887 en omfattende istandsættelse⁷, hvorved kirkens mure forhøjedes og forsynedes med helt nyt tagværk, og i fortsættelse heraf blev kirkeloftet gipset.

Tagværkerne er som nævnt nye, af fyr, men som fodremme under korets trimpel er der brugt fire middelalderlige spær, der sikkert er jævncaldrende med murene; de er af eg, og deres udskæringer viser, at det tidligere tagværk har haft korte, indtappede spærstivere og to hanebånd; bjælke, spær og hanebånd har været bladet og naglet sammen; tagbeklædningens brædder har været dyvlet fast til spærerne.

Kirken står i blank mur med rester af hvide, optrukne kvaderfuger, hvidkalkede vinduesindfatninger, trekantgavle og frise under ny murstensgesims; også våbenhuset er hvidkalket, men det har tidligere været rødkalket med hvide fuger. Den romanske bygnings blytag blev 1887⁷ udskiftet med skifer, mens spiret beholdt sin blytækning; våbenhuset er teglhængt. Kor og skib har gulv af munkesten, våbenhuset af sort-gule fliser.

På spiret en *vindfløj* med hane, som sikkert stammer fra 1731 (sml. p. 692).

INVENTAR

Alterbord, romansk, muret op ad korets østvæg, 94 cm over nuværende gulv, 150 cm bredt og 90 cm dybt, kvadersat, med uordentligt udstrøgne fuger og forhøjet med et munkestensskifte.

Fig. 5. Øster-Lindet. Indre, set mod øst.

E. M. 1952

Alterklæde af rødt fløj med guld kors, nyere; dets i regnskaberne omtalte forgængere var også røde.

Altartavlen (fig. 6) er en gotisk skabstavle med to fløje, berøvet sine oprindelige prydelser og senere forsynet med topstykke, vinger etc. samt malerier, muligvis 1729, da regnskaberne dette år opregner »Reparationsomkostninger ved Alteret, Prædikestolen og Koret at pryde med Malerværk«⁶.

Den gotiske tavle, af hvilken kun midtskabet, 177 × 180 cm, de flade fløje og den indsvajende predella er bevaret, er nu anbragt på alterbordet hvilende på en planke af samme bredde som predellaen. Ved omdannelsen anbragtes foran sammenstødene mellem skab og fløje to toskanske halvsøjler. Storfeltet indrammes af en kraftig æggestavliste, mens de to kvadratiske fyldinger i hver af de to fløje har profilrammer, det nederste par rigere udformet end de øverste. De smalle, udsavede storvinger har topspir ligesom det tilsvarende topstykke, der strækker sig i hele tavlens bredde. Den malede staffering og malerier i felter, på predella og topstykke er formodentlig fra 1729, men stærkt fornyet 1855, da maler Jessen udførte malerarbejde ved altartavlen m.m. for 53 rdl. 48 sk., ved hvilken lejlighed den sikkert også har fået snedkermæssig behandling, idet snedkermester Hans Nissen betales for 48 dages arbejde i kirken⁶. Muligvis har maler Jessen helt nymalet predellamaleriet, storfeltet og de to øvre malerier i fløjene. Disse sidste og midtskabsmaleriet er udført på nyere,

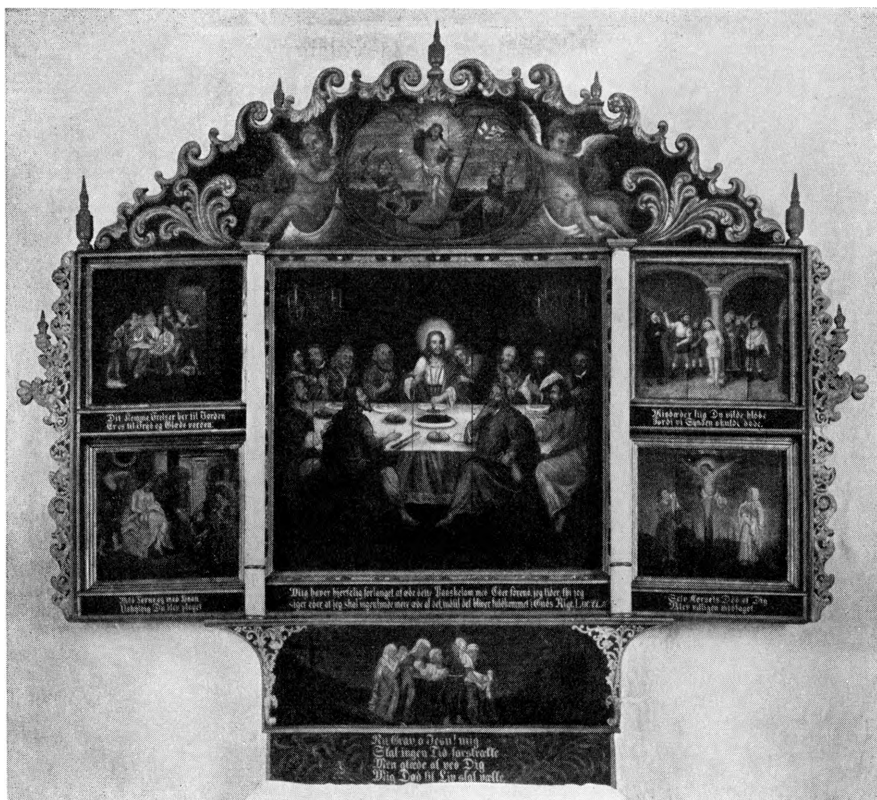

Fig. 6. Øster-Lindet. Altertavle (p. 694).

E. M. 1952

lidt smallere brædder, der er lagt oven på den oprindelige bagklædning. Malerierne forestiller, i midtfeltet nadveren (apostlene i røde, blå og brunlige dragter), i nordre fløj øverst: hyrdernes tilbedelse, nederst: tornekrøningen; i søndre fløj øverst: hudstrygningen, nederst: Golgatha, Kristus på korset mellem Maria og Johannes; på predellaen: gravlæggelsen. Der er mærkbar forskel mellem de to nedre felter i fløjene og de øvrige malerier, der er temmelig ringe. I topstykket holder to englebørn et ovalfelt med opstandelsen. Vinger og topstykke har hvidmalet blad- og blomsterværk på mørk baggrund. Indskrifterne står med 1800-tals fraktur på blå bund, planken under predellaen har mørk bundfarve; to grønne palmegrene flankerer verset: »Nu Grav, o Jesu! mig / Skal ingen Tid forskrække / Men glæde at ved Dig / Mig Død til Liv skal vække«. Herunder skimtes ældre skrift. Under de øvrige malerier står tilhørende tekster, under nadveren: »Mig haver hjertelig forlanget« etc. Luc. 22,16, under hyrderne: »Dit Komme, Frelser her til Jorden / Er os til Fryd og Glæde vorden« etc. Tavlen står for en restaurering.

*Altersølv. Kalk*¹⁰ 1856,23, 5 cm høj; rund fod, cylinderformet skaft med oval knop ledsaget af flade rundstave, indknebet led foroven samt højt, glat bæger.

V. M. 1952

Fig. 7. Øster-Lindet. Sygekalk 1837 (p. 696).

plade og fladt låg over kvartrund profil og glat krave. På låget graveret årstallet og et vers med kursiv: »Af Jesu, Livsens Brød, som for os villig døde, / kan naade hungrige faae liflig Siæle Føde« etc., hvor versliniernes begyndelsesbogstaver A K K D svarer til giverindens initialer. Under bunden to ens mestermærker, sammenslynget I B, vistnok for Haderslevguldsmiden Iver Rudolph von Barm (Bøje p. 225).

Vinkande 1880 af plet, tysk arbejde (sml. Chronik).

Sygekalk (fig. 7) fra 1837, da kirken har en udgift til forandring af et sølvbæger til kirken samt »et kapsel« til samme⁶. Kalken er 13,2 cm høj, med rund, profileret fod, trind, glat, fladtrykt knop og krave under det store, udsvajende bæger; disken er med en bajonetfatning fastgjort under foden, der bærer indprikket skriveskrift: »Østerlinnet Kirke 1837«. På fod og *disk* to og to ens stempler: F S (skriveskrift) i rektangel for Haderslev-guldsmiden Fr. Wilh. Siewers (Bøje 1607).

Alterstager svarende omtrent til Jegerups, der har indslået årstal 1672 (p. 606), kun 28, 5 cm høje og noget defekte. Desuden findes et par pseudogotiske mesingstager, tysk fabriksvare, skænket 1880 (Chronik).

Alterskranke 1855 af egnens almindelige type, med bladbærende støbe-

På foden støbte, fastloddede relieffer: Jesus velsignende kalken, opstandelsen, Johannes evangelist og nadveren (jfr. Højrup kalk, Hviding hrd.). Langs standkanten graveret skriveskrift: »Pastor Gottlieb 1856, Kirkeværger Boy Hoyer«. Mestermærke W. N. og Nissen (sml. Bøje p. 230) og Haderslev byvåben (broen). *Disk* med cirkelkors.

**Alterkalk* af tin (fig. 8), vel fra 1600'rne, 20 cm høj. Under foden to stempler 1) »London tin«, 2) engel med palmegren og MM (sammenskrevet). Til kalken hører et læderfutteral til at snøre sammen foroven, mønstret med indpressede diagonallinier. I Haderslev museum.

Oblatæske, skænket 1762 af Ivar Hansens Efterleverske Ane Kierstine Knudsdatter, »hvem Gud havde hjulpet fra Sindssvaghed«, en datterdatter af Hr. Lauritz Raunsøe⁹. Den lille, trinde æske måler 8,3 cm i tv., har bølget fod-

jerns balustre, leveret af jernstøber Petersen⁶.

Døbefont (fig. 9), romansk, af granit, med cylindrisk kumme, 71 cm i tv., af arkadetype. I to modstående arkader er der to 18—22 cm høje, stærkt frem-springende menneskehoveder, af hvilke det mindste synes at have »skipperskæg«, men de er begge meget skematisk udført. Forneden skærer kummen vandret ind i det koniske, aftrappede skaft, der passer ned i den firkantede fods skaft-ring. Under en hulstav har fodens fire sider arkader som kummen og på hvert hjørne et hoved. Intet afløb. (Macke-prang: Døbefonte p. 306, 310, 318).

Dåbsfad og -kande 1929, af messing.

**Kristentøj*, af rødt fløjls og gullighvidt, mønstret tøj vævet sammen i striber og kantet med guldagramaner. I Haderslev amts museum.

**Vievandskar*(?). Ifølge kirkens Chronik er i slutningen af 1880'erne en gammel »Taufstein«, der i mange år havde stået nedgravet i præstegårdshaven og været brugt som andedam, kommet til Haderslev amts museum. Uden tvivl er det den glatte, men grove kumme, der nu har museumsnummer 1667, men hvor proveniensen ikke angives¹¹; højden er målt til 45 cm. Da kirken har sin romanske font, må den omtalte kumme, hvis den har tilhørt Øster-Lindet kirke, formodentlig være et vievandskar.

Korbuekrucifiks (fig. 10), o. 1400, ret primitivt udført, men med sjælfuldt ansigt. Den 158 cm høje figur, hvis hoved er faldet forover mod brystet, har tovsnoet tornekrone, bagudbøjede hårløkker på begge sider af hovedet, nedhængende overskæg og lille, kløftet hageskæg; de store øjeæbler har ingen skårne detaljer, næsen er skarp, kindbenene fremstående. De vandret strakte arme er skåret i eet stykke træ og bladet ind i ryggen. Kroppen er flad, med primitivt markerede ribben (ingen brystvunde), midjen snæver, lændeklædet skåret med bløde folder og knude i højre side, snip i venstre. De ret store fødder er krydslagte. Korstræet er glat, med affasede kanter, og af usædvanlig spinkle planker; for enderne har der været hulede cirkelfelter med fire tilsvarende cirkelblade, og langs kanterne er der lignende, de fleste nu fornyede; før restaurerin-

E. M. 1951

Fig. 8. Øster-Lindet. *Tinkalk, nu i Haderslev museum (p. 696).

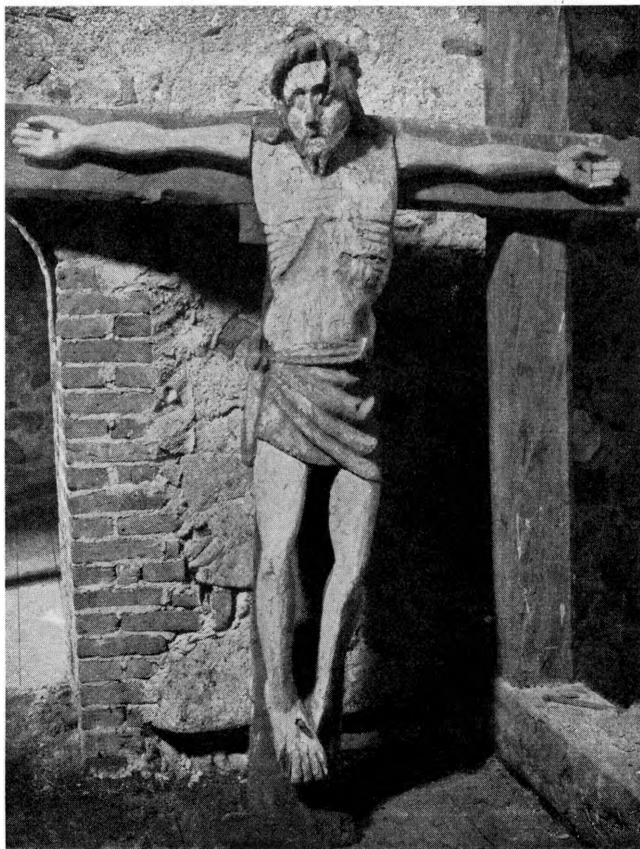
Fig. 9. Øster-Lindet. Døbefont (p. 697).

E. M. 1952

gen 1954 var det nederste evangelistfelt forsvundet ligesom den øvre korsarm. Af oprindelig staffering var kun enkelte guldpletter på lændeklædet bevaret samt sporadisk kridtgrund; den rødlige karnation, det mørkebrune hår og skæg, lændeklædets purpurfarve hidrørte fra en sekundær opmaling. Det stærkt medtagne krucifiks, der oprindelig var skåret i friskt, grønt træ, istandsattes 1954 af Paul Borre og Viktor Steensgaard i overensstemmelse med oprindelige, bevarede rester og detaljer.

Et *krucifiks* af eg, skåret af den bekendte selvlærte sønderjyske billedskærer, Jes Lind, hænger over korbuen (jfr. fig. 5).

Prædikestol (jfr. fig. 5) i landlig renæssance, med reliefskåret: »den 3. Mai Anno 1631«. Den lille stol, hvis samlinger er lidet fagmæssige, og hvis detaljer er uortodokse, virker frisk og fornøjelig; den er på fem fag med arkader, hvis pilastre har »neglesnit« både på yder- og kantsider, ens primitive kapitæler og baser, tandsnitbueslag med enkel bladække og volutter i sviklerne. På hjørnerne står »korintiske« søjler, der vokser op af en særpræget bladkrans over en

E. M. 1952

Fig. 10. Øster-Lindet. Korbuekrucifiks, for restaureringen (p. 697).

stor vulst. Frise- og postamentfremspring er dekoreret med beslagværk, symmetrisk anbragte cirkler og halvcirkler forbundne med streger. I frisefelterne er der en reliefskåret versalindskrift: »Raab hoit, spar icke, oploft din røst« etc. Esai. cap. 57, samt årstallet. Underbaldakinen er glat, firesidet og hviler på en primitiv, håndskåret balustersøjle på korsfod og støttet af fire skråstivere. Nyere opgang, vel fra 1855, da stolen flyttedes til sin nuværende plads nær skibets sydøsthjørne; tidligere må den have været anbragt foran triumfvæggens søndre side, idet der her er en murgennembrydning (sml. p. 692). Den polygonale himmel er mindre i omkreds end stolen, hvilket måske skyldes en senere reparation (jfr. nedenfor): på undersiden har den revler, der går stjerneformet ud fra en midtroset, på hjørnerne forneden englehoveder; over gesimsen står topspir flankeret af skællagte småøgler inden for volutter. Stolen står med ret frisk maling, hvor hvidt er dominerende; der er marmorering i stor- og postamentfelter, rødt i frisefelterne som bund for hvide bogstaver og ellers lidt gråt og lidt guld på rammeværk og lister; grå underbaldakin og søjle; himmelens

staffering er som stolens, blot med lidt mere guld, og øglerne er forsølvede; stafferingen går muligvis i hovedtrækkene tilbage på en opmaling 1729, da regnskaberne for dette år, som ovenfor nævnt, har en udgift til stolen at pryde med malerværk. I en fortegnelse 1881 over inventaret¹² tales om en prædike-stolshimmel, der atter skal tages i brug; dette hentyder til, at himmelen på et tidligere tidspunkt var faldet ned (Chronik).

**Timeglas* med stativ af kobber, i Haderslev amts museum.

*Stoleværket*¹³ er fra 1928—29, de øverste stole og panelet om varmeapparatet med akantus- og foldeværksmotiver, der med held efterligner ungrenæssance.

Endnu i kirkens Chronik omtales *†præste- og †degnestol*.

Pulpitur 1679. Kun forpanelet, af fyrrebrædder, og en profilliste fra gesimsen er bevaret. Panelet har arkader, der er malet direkte på træet omkring de 12 apostle og adskilt af brune »pilastre« med røde kapitæler over sort bånd. Arkaderne har blå baggrund, og under dem har der været en nu forsvundet liste og herunder en postamentfrise med malede postamentfremspring og under arkaderne små felter med buetunger for enderne, ligeledes malede; i disse ses endnu, omend nogle steder afskallet, apostlenes navne med store, hvide versaler. De apostelmalerier, der nu er synlige, er sekundære, idet man i et par felter skimter de nedenunder liggende apostelmalerier, der har været afvigende (jfr. felt 3 og 4). Fra venstre mod højre forestiller malerierne: 1) »S. Petrus« (med to nøgler), 2) »S. Andreas«, med korset bag ryggen, 3) »S. Jacobus Maior«, med sværd(!). Af det oprindelige billede skimtes bag hånden med sværdet en (tredie) til dels overmalet, oprakt hånd, der fatter om en nu næsten skyggeagtig stav, Jakobs symbol, 4) »S. Johannes« med kalk, men over kalken ses, til dels overmalet, en (tredie hånd) med oprakt pegefinger, 5) »S. Philippus«, med korsstav, 6) »S. Bartholomæus«, med kniv, 7) »S. Thomas«, med hellebard, 8) »S. Matthæus«, med sværd, 9) »S. Jacobus minor«, med valkekølle, 10) »S. Simon«, med sav, 11) »S. Judas Thaddæus«, med knippel og 12) »S. Matthias«, med økse. Alle apostle har skulderlangt, bølget hår undtagen Peder og Andreas, der er skaldede, de har kortere eller længere fuldskæg undtagen Johannes med spinkelt overskæg og lille fip. Engang har dragterne, halvlång kjortel og slængkappe, været meget farveprægtige, men nu er de falmende. Tilstedeværelsen af en nu forsvundet indskrift bevidnes af en notits i kirkens liber daticus under 1774¹⁴: »Povel Madsen Trans har været Præst 1679, som sees af en Inscription paa Pulpituren«. Panelet er nu anbragt op ad skibets vestvæg på det nye orgelpulpitur, der rummer bestanddele af en forgænger fra 1858 (ved bygmester P. Møller, Øster-Hjerting)⁶.

Orgel, 1935 (jfr. fig. 4), fra I. Starup og Søn, København.

Klingpung med klokke, på loftet.

Salmenummertavler (jfr. fig. 5) som i Oksenvad, men med sort antikva på grå bund.

Klokke. 1900, omstøbt af H. Ohlsson,

Lübeck. Indskrift: »Umgegossen Ao. 1788 in Rendsburg und Ao. 1900 bei Ohlsson in Lübeck«.

†*Klokker.* 1) Middelalderlig, skriftløs¹⁵.

2) 1788, støbt af B. I. Beseler, Rendsborg, som mesterens sidste arbejde¹⁶.

Vejede 340 pd. Indskrift: »Herr K. E. Dockedal, Pastor, Kirchenjuraten N[iels] Hansen [Wanned] und H[ans] Nielsen [Frank]. Umgegossen von B. I. Beseler in Rendsburg 1788«. Klokken revnede år 1900 (Chronik).

En stor *trætavle*, fra 1790, med ramme af gennembrudt rankeværk, hvori foroven udsavede engle, opregner navnene på dem, der har givet bidrag til klok-kens anskaffelse. På korets nordvæg.

GRAVMINDER

Mindetavler. 1) F. Gottlieb (sml. alterkalk), sognepræst 1853—67, født 28. jan. 1802, død 28. dec. 1867, sat af sognebørnene. Af træ, med fraktur omgivet af palmeblade, foruden brændende hjerte over krydsslugt kors og anker. På skibets nordvæg.

2) Andreas Christensen, sognepræst i Øster-Lindet 1920—32, født 21. febr. 1871, død 1. marts 1945. Marmorplade på skibets nordvæg.

To ens *lyseskjolde* fra begravelsen af kirkeældste Peder Jensen Grosbøl, født i Terp 6. nov. 1823, død sammesteds 19. maj 1880. På skibets nordvæg.

* *Gravtræ*¹⁸ (fig. 11) 1637, ufuldstændigt: »... [I]ige mand Iacobus Damesesen af Linnet Hovgard, som sovede ... Heren den 15. april anno 1637«, på tværrevlen: »... vafr«. Gravtræet, af eg, har oprindeligt bestået af en lang ramme, hvorpå indskriften med reliefversaler, og inden for den to fyldinger, adskilt af en tværrevle; den øverste del af rammen samt den øverste fylding er nu forsvundet, men den nederste viser, efter model af tilsvarende gravsten,

Fig. 11. Øster-Lindet. *Gravtræ over Jakob Damesesen, død 1637 (p. 701).

V. M. 1953

Fig. 12. Øster-Lindet. Romansk gravsten indsat i skibets syddør (p. 702).

et naivt relief af afdøde i fuld figur, støttende sig til et langt sværd. Skikkelsen står under en arkade med kanneleerede pilastre, med flade firkantbosser i bueslaget og stiliserede planter i sviklerne. I Koldinghus museum siden 1890 (nr. 5)¹⁷.

Gravsten (fig. 12), romansk, af granit, 162,5 × ca. 50 cm, skriftløs, men vistnok smykket med to kors, det øverste et Georgskors med fordybede konturlinjer, det nederste et processionskors i ganske lavt relief. Stenen er siden 1952 anbragt i syddørens niche; det pågældende år opdagedes den under tærskelen til våbenhusdøren; tidligere ved nordvestre opgang til kirkegården.

Kirkegårdsmonument 1925 over 22 i 1914—18 faldne sognemænd, efter tegning af N. Hansen-Jacobsen.

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne. Øster-Lindet 1880—1909. — Øster-Lindet præstearkiv: Ca 1—2. Kirkeregnskabsbøger 1723—1869. — B 1—2. Libri datici 1774—1910. — Haderslev amtsvisitorialsager, slesvigske registratur nr. 127. Øster-Lindet kirke 1772—1847. — Se i øvrigt arkivalier for Tørninglen provsti i almindelighed p. 28. — Chronik 1897 ff. (ved embedet). — Præsteindberetning 1776. — Kirkeklokkecirculære af 1918 (NM). — Museumsindberetninger af S. A. Claudius-Hansen 1910, Axel Hansen, Ribe, 1929 (egeplanker), P. Kr. Andersen 1944, 1951 og 1955 (forundersøgelse af inventar) og Paul Borre 1956 (korbuekrucifiks og bemærkninger om prædikestolen). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke og Vibeke Michelsen 1952.

Danske Sagn III, 1931, p. 98 nr. 395 (Hillund kirke). — Haupt I, 413.

¹ Kong Valdemars Jordebog, udg. af Svend Aakjær, 1926—43, II, 78 f. ² Ribe bispearkiv. Sogneregister 1599; note i Carsten Petersens privatarkiv. ³ Danske Atlas VII, 170. ⁴ Aug. F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten, 1932, p. 330, nr. 3051. ⁵ 1843—44 anskaffedes der otte banede stenpiller til kirkegårdsindgangene (Ø.-Lindet præstearkiv: kirkergsk. 1723—1869), men de blev ikke benyttet til formålet; af en klage 1848 over sognepræsten fremgår, at han tog dem fra kirkegården og lagde »nogle af dem til trappe ved den søndre dør« (i præstegården?) (Ribe bispearkiv: bispesager etc. 1829—64). Det blev en dyr sag for kirken, thi de første otte sten kostede 61 mk. 7 sk., de følgende otte, som anskaffedes 1850—51, 355 mk. 5 sk. (præstearkiv, se ovfr.). ⁶ Ø.-Lindet præstearkiv: kirkergsk. 1723—1869. ⁷ Kreisbauinspektion, Haderslevs arkiv: Allgemeines. Kirchen u. Schulen. ⁸ I kirkeregnskaberne optræder ofte eksempler på, at

en blytækker også udfører omfattende tømrerarbejder. ⁹ Præsteindberetning 1776, i Ribe bispearkiv: Kalvslund og Frøs herreder 1545—1778 samt note 6 ovfr. ¹⁰ Kirke-regnskaberne (note 6 ovfr.) lyder på: »For alterbægerets omarbejdelse«. ¹¹ Meddelt af museumsinspektør Hans Neumann, der samtidig oplyser, at kummen hører til blandt de tidligst indkomne sager, som ikke kan identificeres med sikkerhed. ¹² Tørninglen provstearkiv: fortegnelse over gammelt kirkeinventar 1881. ¹³ Ved udskiftning af stolestader 1928—29 blev der langs skibets sydmur og anvendt som underlag for de gamle stolestader fremdraget to egeplanker; den samlede længde var ca. 9,3 m, højden ca. 35 og tykkelsen 12 cm. Af fotografi og opmåling (i NM) fremgår, at plankerne har været anvendt flere gange, idet der på den ene smalside var en række taphuller (afstand 90—100 cm) med spor efter fornaglede tappe samt et eller to sæt af uregelmæssige udskramninger, der havde ødelagt taphullerne. ¹⁴ Ø.-Lindet præstearkiv: libri datici 1774—1910. ¹⁵ Danske Atlas VII, 171. ¹⁶ Jfr. Haupt I, 413. ¹⁷ Meddelt af museumsinspektør Sigvard Skov. ¹⁸ Jfr. Kai Uldall: Gravtræ og Gravramme, i Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, 1931, p. 48 f.